

ELŐSZÓ

A néprajztudomány oszthatatlan, s ezért szakszerűen csak akkor művelhető, ha a különböző vidékeken egyik vagy másik nép életét, hagyományait tanulmányozó szakemberek megismerik egymás munkájának eredményeit. Ehhez a tapasztalatcseréhez járul hozzá az erdélyi magyar etnográfus is tanulmányai közzétételével. De ugyanakkor a népelet és népi műveltség iránt érdeklődők szélesebb rétegei számára is szolgálatot teljesíthet, szélesítve-mélyítve ismereteiket egy olyan területen, amely iránt egyre általánosabb az érdeklődés.

Az ötvenes évek derekán, majd a legutóbbi években megjelent néhány tanulmánytól, szakcikktől, népművészeti füzetektől s időszaki sajtóknban közölt kisebb beszámolóktól és népszerűsítő írásoktól eltekintve, a romániai magyar olvasó évtizedek óta nélkülözi a sokoldalú és rendszeres tájékoztatást néprajzkutatóink munkásságáról, eredményeiről. Hiányoznak az általános értékű, valamint a hazai magyarság néprajzát tárgyaló érdemleges munkák is, holott sajtóban és szónoki emelvényről sosem történt annyi hivatkozás a népi kultúrára, hagyatékra és hagyományra, mint éppen korunkban.

Így aztán új lehetőségnek számít, ha a néprajzkutató tanulmányaiból kötetre valót válogathat össze közlésre. Igaz, aggodalma is kétszeres, hiszen kezdeményezésről van itt szó, anélkül, hogy a szakkörök és az olvasók széles tábora részéről várható visszhangot ismernők. Így aztán a szerző nem tehet egyebet, mint hogy legjobb szándéka szerint úgy válogat kéziratban lévő tanulmányai között, hogy azokból minél „színesebb”, a maga kutatási területét lehető teljességében tükröző s egyúttal a népi kultúra minél szélesebb pásztáját bevilágító anyagot állítson össze.

Úgy érzem, e cél megközelítése lehetséges. Negyedszázada vagyok az etnográfus-céh tagja, és sosem vállaltam a hivatásnak érzett munkától eltérítő megbízásokat. Így aztán, bár évek során száznál több kisebb-nagyobb szakmunkám jelent meg, íróasztalomban is még több kötetre való kézirat akad. Ugyanakkor pedig, mivel a romániai magyar néprajzkutatás ugarából a körülmények folytán nagy területek maradtak rám, néprajzi-muzeológiai és didaktikai feladataim mellett tisztán kutatómunkám is széles körűnek mondható. Ennek következtében a jelen kötetbe felvett tanulmányok is, amellet, hogy egy fél élet kutatómunkásságát tükrözik, hoznak valamit a romániai magyarság különböző néprajzi vidékeiről, és a néprajz jelentős fejezeteit, ezeknek sajátosan erdélyi magyar oldalait is érintik.

A néprajzkutatók közt természetes területi és tematikai munkamegosztás van. Ez azonban nem jelenthet egyoldalúságot, hiszen a jelenségek változása térben követve lesz érzékelhető, s a különféle jelenségek, problémák egymással összefüggenek. A magyar néprajz mellett elsősorban a román és szász népelet és népi kultúra területén igyekeztem tájékozódni, s

ott, ahol ebben a szakirodalom kevésbé segített, magam is kutattam közöttük. Tettem és teszem ezt a bármilyen ajkúak s mindenekelőtt a hazánkban együtt élő különböző nemzetiségű dolgozók népi kultúrája iránti tudományos érdeklődéssel, tisztelettel és melegséggel. A kötetben ezt egy-egy külön tanulmány is érzékelteti.

Kutatómunkám során meg-megállapodtam a népélet és népi műveltség egésze és mélyebb megértése szempontjából általam jelentősnek vélt egyes témáknál, aspektusoknál és kérdéseknél. Ilyen értelemben foglalkoztatott a hagyományos árucseré, ennek módjai és sokoldalú szerepe, a paraszti munka szervezési formái, a lakóház és ennek központját képező tüzelő vagy az egyes ember közösségbe illeszkedésével kapcsolatos szokások, konvenciók és művészi megnyilatkozások is. Ugyanakkor már e vizsgálatok során, az alkalmazott többoldalú adatgyűjtés – ezt szolgálja az együtemű szöveges és grafikai regisztrálás is –, a dolgok lényegéből adódó és mélységei felé forduló problémafelvetés, valamint a megközelítésnek az adatok megszólaltatásán alapuló módja révén, a kutatói szemlélet és módszer tekintetében is mutatkozhatnak eredmények.

Nem a kutató feladata, hogy tanulmányait külön jellemezze, még kevésbé, hogy értékelje azokat. Együtt bemutatott munkáinak „rangsorolását” kívánni a szerzőtől meg éppen hiábavaló kegyetlenség. Terjedelmesebb vagy művesebb tanulmányaimnál nem tartom jelentéktelenebbeknek azokat az egyszerűbb felépítésűeket, amelyeket tárgyuk, módszerük vagy következtetéseik eredetisége miatt ugyancsak a kötetbe illőnek találtam. Mindnyájuk együtteseként érzem egésznek e gyűjteményt.

A kötet egyes tanulmányainak tárgyát a népi műveltség olyan jelenségei és elemei képezik, amelyek – bár egykor a népélet eleven részei voltak – már feltárásuk idejét megelőzően vagy azóta, az új, szocialista társadalomban elvesztették valamikori jelentőségüket. S ha nem is tűntek el nyomtalanul, nagy értékváltozáson mentek át, új tartalmat és szerepet kaptak, vagy éppen egyszerű formákká csökevényesedtek. A korszerű elméleti-szakmai felkészültség és a felgyűlt ismeretanyag, a körültekintő vizsgálat és előítéleteket mellőző szigorú ok-okozat nyomozás képesíthetik a mai kutatót olyan összefüggések, tartalmi és formai változások és változatok feltárására, amelyek a kutató elődök előtt még rejtve maradtak.

Abban a reményben bocsátom útjára e tanulmánykötetet, hogy a benne foglaltak új elemekkel gyarapítják olvasóink ismeretét, hozzájárulnak néprajzi érdeklődésük és szemléletük további alakulásához, segítik a kutatás további lépéseit, és új barátokat szereznek a népi műveltségnek s létrehozójának, a dolgozó népnek. Hogy méltán hivatkozhatassunk tapasztalati tudására, művészetére, hagyományaira.

dr. KÓS KÁROLY